

Nr 75.

Ankom till riksdagens kansli den 17 juni 1941 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisrabatterande åtgärder på jordbrukets område m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 23 maj 1941 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 279, har Kungl. Maj:t under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över folkhushållningsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen

att för budgetåret 1941/42 under elfte huvudtiteln anvisa

dels till Prisrabatterning å matfett och mjölk ett reservationsanslag av 98 000 000 kronor,

dels ock till Förmalningsersättningar ett förslagsanslag av 33 000 000 kronor.

I samband härmed har utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 242 av herr *Herlitz*, vari hemställdts, att riksdagen vid besvarande av Kungl. Maj:ts proposition nr 279 måtte beakta vad i denna motion och i motionen nr 241 anförts;

2) II: 218 av herr förste vice talmannen *Magnusson m. fl.*, vari hemställdts, att riksdagen ville besluta att av anslagen till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, i den mån dessa avse nedsättning av konsumtionsprisen, en viss del, förslagsvis beräknad till 12 miljoner kronor pr år, skulle disponeras till bidrag åt familjer med flera barn, förslagsvis med mer än tre barn, för att under krisen lindra de svårigheter, som de stora familjerna råkat i till följd av livsmedelskostnadernas stegring;

3) II: 223 av herr *Eriksson* i Sandby, vari hemställdts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en skyndsamt utredning rörande möjligheterna för en mera omfattande prisrabatterning å förnödenhetsvaror samt ev. framläggande redan för innevarande riksdag av de förslag, till vilka utredningen kan föranleda.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för motionerna, får utskottet hänvisa till dessa.

Om de vid riksdagens början väckta förberörda motionerna II: 218 och II: 223 har utskottet i vederbörlig ordning införskaffat yttranden från statens livsmedelskommission.

I proposition (nr 278) den 23 maj 1941 till riksdagen har Kungl. Maj:t, på hemställan av chefen för jordbruksdepartementet, framlagt förslag till åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område. I anslutning därtill har föredraganden anmält, att förslag till de åtgärder, som i prisrabatterande syfte kunde befinnas påkallade, komme att av chefen för folkhushållningsdepartementet föreläggas Kungl. Maj:t.

Inledningsvis får utskottet hänvisa till de redogörelser för nu gällande bestämmelser i fråga om prisrabattering å matfett och utbetalning av förmalningsersättningar, vilka återfinnas i propositionen nr 278 å sid. 11 och 12, 23 och 24 samt 65. Ytterligare må hänvisas till de förslag till åtgärder i förevarande avseenden, som av statens livsmedelskommission i skrivelse den 16 april 1941 framlagts och vilka i väsentliga delar finnas återgivna i nyssnämnda proposition å sid. 44—47 samt 53 och 54.

Frågan om genomförande av rabatteringsssystem för mjölk har av *livsmedelskommissionen* i annan skrivelse av den 16 april 1941 upptagits till ytterligare diskussion. I anslutning till vad i kommissionens i propositionen nr 278 återgivna skrivelse anförts om inställande av hushållsmargarintillverkningen under sommarhalvåret 1941 har kommissionen efter en redogörelse för gällande prisrabatteringsssystem för matfett framhållit, att detta system torde vara väl ägnat att motverka den fara, som genom de på grund av kristiden undan för undan stegrade levnadskostnaderna uppstått för minskning av matfettskonsumtionen inom de mindre bemedlade klasserna, samt att det synes angeläget, att åtgärder vidtagas med syfte att motverka jämväl faran för minskning av mjölkkonsumtionen inom berörda samhällsklasser. Vådan för folkhälsan av en sådan minskning ligger, framhåller kommissionen, med hänsyn till mjölkens stora näringsvärde i öppen dag. Särskilt för barn är det av största vikt, att mjölkkonsumtionen hålles uppe vid en tillfredsställande nivå. Därest tillverkningsförbudet för hushållsmargarin kommer till stånd, framstår det tillika såsom önskvärt att bereda de mindre bemedlade familjerna en ytterligare kompensation för den ökning av hushållsutgifterna för matfett, som tillverkningsförbudet måste medföra. Kommissionen förordar därför genomförandet av ett rabatterings system även för mjölk.

Departementschefen har i ärendet anfört följande:

»Vid anmälan av frågan om reglering av statsutgifterna under elfte huvudtiteln för budgetåret 1941/42 framhöll min företrädare i ämbetet, att vid sidan av medel för täckande av kostnaderna för krisorganens verksamhet betydande belopp för reglerande åtgärder i olika hänseenden, såsom matfettsrabattering och förmalningsersättningar, med sannolikhet skulle bliva erforderliga. Då det vid ifrågavarande tillfälle icke var möjligt att beräkna behovet av medel för sådana ändamål, förutsattes att eventuellt behövliga medel skulle få utgå från blivande förskottsstat för försvarsväsendet m. m.

Sedan livsmedelskommissionen numera framlagt förslag till åtgärder av förut antytt slag och i samband därmed verkställt beräkningar rörande kostnaderna för deras genomförande, föreligga möjligheter att med visst mått av tillförlitlighet uppskatta medelsbehoven för ifrågavarande ändamål. På grund härav böra nu anslag äskas å budgeten.

De skäl som föregående år talade för genomförande av prisrabattering å matfett för de bredare folklagren föreligga alltjämt och ha med hänsyn till de alltmera stegrade levnadskostnaderna erhållit än mera ökad tyngd. Prisrabatt å matfett torde därför böra utgå även under nästa budgetår.

I anslutning härtill må nämnas, att Kungl. Maj:t, såsom framgår av den redogörelse för hithörande åtgärder, till vilken förut hänvisats, vid sidan av den gällande matfettssrabatteringen bemyndigat livsmedelskommissionen att till mejerierna utbetala ersättning med 50 öre per kilogram smör, som tillverkas vid mejeri efter den 25 maj 1941, allt under förutsättning att Svenska mejeriernas riksförening u. p. a. från och med den 26 maj 1941 sänker riksnoteringen å runmärkt smör med 50 öre per kilogram. Syftet med denna åtgärd är att under den tid tillverkning av hushållsmargarin är nedlagd begränsa konsumenternas kostnader för matfettförsörjningen. Under innevarande budgetår skola kostnaderna härför bestridas från reservationsanslaget till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. För nästkommande budgetår måste medel beräknas härför vid sidan av de medel som avses för den fortsatta matfettssrabatteringen enligt hittills gällande grunder.

Ett ytterligare led i det förut omnämnda syftet att nedbringa levnadsomkostnaderna för de mindre bemedlade samhällsklasserna avses med livsmedelskommissionens förslag att införa prisrabattering å konsumtionsmjölk. Enligt kungörelse denna dag har Kungl. Maj:t också förordnat om genomförande av prisrabattering å mjölk. De meddelade bestämmelserna innebära, att rabattkort skola utdelas, vilka berättiga till prisrabatt vid inköp av mjölk för förbrukning i enskilt hushåll. Sådana rabattkort tilldelas utan behovsprövning barn under 16 år, vilkas föräldrar ej upptagits till en beskattningsbar inkomst av 1 000 kronor och ej ha en förmögenhet större än 20 000 kronor, under förutsättning att vederbörande icke är innehavare av brukningsdel, varå regelmässigt finnas en eller flera kor eller tillhör sådan persons hushåll. Motsvarande regler gälla för åldringar, födda före den 1 januari 1874. Vidare må efter särskild behovsprövning andra personer än de nu nämnda kunna erhålla rabattkort. Avsikten är att varje rabattberättigad person skall erhålla en halv liter mjölk om dagen efter ett pris, som är 10 öre per liter lägre än det som gäller i allmänna handeln.

Såsom livsmedelskommissionen framhållit har rabatteringssystemet för matfett endast i mycket begränsad omfattning kommit jordbrukarna till

direkt nytta. Det måste emellertid anses vara ett berättigat önskemål, att den ekonomiska förmån, som rabatteringen innebär, även kommer denna del av befolkningen till godo. För ernående av detta syfte har kommissionen förordnat, att rabattkort för inköp av mjölk och matfett skulle tilldelas producenthushåll efter samma grunder som gälla för befolkningen i övrigt, dock med rätt för medlemmarna av dessa hushåll att helt eller delvis utbyta rabattkortet mot sådana gällande för inköp av kraftfodermedel. Då detta förslag innebär en skälig lösning av föreliggande spørsmål, förordar jag det sammans genomförande. I samband härmed torde dock den nuvarande förmögenhetsgränsen för personer, som erhålla rabattkort, böra sänkas i enlighet med livsmedelskommissionens förslag från 20 000 till 15 000 kronor. De nu berörda nya bestämmelserna om rabatteringar böra träda i kraft efter ingången av nästa skördeår. I övrigt torde, såvitt nu kan bedömas, några mera väsentliga ändringar i gällande bestämmelser om prisrabattering å matfett och mjölk icke vara påkallade.

Kostnaderna för genomförande av prisrabatteringarna å matfett och mjölk i enlighet med livsmedelskommissionens förslag ha av kommissionen beräknats till sammanlagt 90 000 000 kronor, varav 65 000 000 kronor avsetts för förbilligande av smör och annat matfett samt 25 000 000 kronor för förbilligande av konsumtionsmjölk. Med hänsyn till de ökade kostnader, som uppstå för prisnedsättningen å smör för tiden intill dess margarintillverkningen ånyo kommer att upptagas, torde ifrågavarande kostnadsbelopp böra höjas med 8 000 000 kronor. Sammanlagt skulle alltså för rabatteringar å matfett och mjölk erfordras ett belopp av 98 000 000 kronor. Med hänsyn till dessa båda rabatteringars nära samband med varandra torde kostnaderna för desamma böra avföras å ett gemensamt anslag, förslagsvis benämnt Prisrabattering å matfett och mjölk. Anslaget bör givas reservationsanslags natur.

Av den i propositionen nr 278 lämnade redogörelsen för de skilda åtgärder i prisreglerande syfte som vidtagits inom jordbrukets område framgå även de nu gällande reglerna för utbetalning av förmalningsersättningar. Syftet med desamma är att förhindra att de höjda producentpriserna å brödsäd skola medföra en ökning av mjölpriserna. Med hänsyn till den vikt som under nuvarande förhållanden måste tillmätas mjöl såsom livsmedel för de bredare folklagren och de återverkningar en förhöjning av priset skulle få för de mindre bemedlade befolkningsgrupperna synas från statens sida alltjämt åtgärder böra vidtagas för att hålla nere priserna å mjöl. Såsom livsmedelskommissionen framhållit är det nuvarande systemet icke utan sina olägenheter; särskilt framträdande torde vara att jordbrukare i samband med förmalning för eget behov skola uppbära kontant ersättning av staten, då förmalningsersättningen i regel överstiger den till kvarnen utgående mallönen. Med hänsyn härtill synes i enlighet med vad livsmedelskommissionen föreslagit förmalningsersättningen vid löneförmalning

böra nedsättas till ett belopp som motsvarar den lägsta mallönen, vilken för närvarande utgör 2 kronor per deciton.

Kostnaderna för statsverket med en anordning enligt livsmedelskommissionens förslag äro i nuvarande läge svåra att beräkna. Utgående från nu gällande pris å höstvetete och höstråg samt i stort sett oförändrade mjölpriser har livsmedelskommissionen uppskattat kostnaderna för förmalningsersättningar för budgetåret 1941/42 till omkring 33 000 000 kronor. Jag förordar, att detta belopp anvisas under elfte huvudtiteln. På grund av osäkerheten i beräkningarna torde anslaget, i likhet med vad som gäller för innevarande budgetår, böra betecknas såsom förslagsanslag.

I proposition nr 276 till 1940 års lagtima riksdag förordade föredragande departementschefen, att Kungl. Maj:t skulle erhålla befogenhet att utan hinder av meddelade beslut eller gjorda uttalanden handha jordbruksregleringen samt vidtaga av omständigheterna påkallade ändringar i densamma. Jordbruksutskottet (utlåtande nr 60) biträdde departementschefens förslag. Med hänsyn härtill har Kungl. Maj:t ansett sig oförhindrad att, utan att avvakta riksdagens ställningstagande, genomföra de förut omnämnda åtgärderna till allmänt förbilligande av smör samt medgiva prisrabattering å mjölk. Förhållanden av liknande art kunna inträda under nästkommande budgetår. Härtill kommer att det, oavsett den framtida utvecklingen, kan visa sig ändamålsenligt att grunderna för de olika prisrabatteringsystemen jämkas i syfte att få till stånd en samordning av dem. Det synes därför angeläget, att Kungl. Maj:t även i fortsättningen äger vidtaga av omständigheterna föranledda ändringar i de olika rabatteringsystemen.»

Utskottets yttrande.

I sitt förut denna dag avgivna utlåtande nr 74 har utskottet i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 278 tillstyrkt anvisande av dels 80 miljoner kronor till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område och dels 20 miljoner kronor till Prisclearing för fodermedel m. m. I nu förevarande proposition ha äskats dels 98 miljoner kronor till Prisrabattering å matfett och mjölk och dels 33 miljoner kronor till Förmalningsersättningar. Utskottet kan i huvudsak biträda vad departementschefen i propositionen anfört och föreslagit. Emellertid vill utskottet till vad departementschefen yttrat anknyta vissa uttalanden och reflexioner. Inom utskottet har framhållits att med det nu tillämpade rabatteringsystemet vissa personer, vilka utfå rabattkort, icke kunna använda desamma. Så är exempelvis fallet då personer, som bo på långa avstånd från mejeri eller mjölkförsäljningsställe, inköpa mjölk direkt av producenten. I dylika fall kunna rabattkortet i regel icke komma till användning. Likaså är förhållandet med de personer, som äro anställda mot erhållande av viss stat. Utskottet, som till fullo inser de svå-

righeter, vilka förefinnas att få till stånd ett i allo tillfredsställande rabatteringsystem, vill dock framhålla önskvärdheten av att rabatteringarna givas en så rättvis utformning som det är möjligt. Inom utskottet har även uttalats viss tveksamhet om lämpligheten att genom anvisande av statsmedel få till stånd en allmän sänkning utan behovsprövning av priserna å vissa livsmedel. Utskottet anser sig emellertid i nuvarande läge icke vilja göra något mera bestämt uttalande i denna fråga. Den fördyring av vissa livsmedel, som de ifrågavarande rabatterna avse att åtminstone delvis kompensera, sammanhänger till icke obetydlig del med den fördyring av transport- och distributionskostnaderna, som ägt rum under krisen. Det torde med hänsyn härtill vara angeläget att, såsom föredraganden i propositionen nr 278 anfört, erforderlig övervakning av dessa kostnader äger rum.

I motionerna II: 218 och II: 223 har framförts yrkande på vissa utvidgningar av det nu tillämpade rabatteringsystemet. I förstnämnda motion har särskilt tagits sikte på en utvidgning av rabatterna till barnrika familjer. Utskottet, som i stort sett behjärtar vad i motionen anförts, anser att flera skäl tala för att vid omprövning av rabatteringsystemet i dess helhet en förändrad disponering av rabatterna i motionens syfte bör tagas under övervägande. Att, såsom i nu förevarande motioner ifrågasatts, utvidga rabatteringen även till andra varor än smör och mjölk torde enligt vad livsmedelskommissionen anfört i sitt yttrande över motionerna medföra avsevärda svårigheter.

Kostnaderna för prisrabatteringarna å matfett och mjölk ha beräknats till 98 miljoner kronor och för förmalningsersättningarna till 33 miljoner kronor, vilka belopp torde böra anvisas.

I motionen I: 242 ha framförts vissa synpunkter på de fullmakter, som på ifrågavarande regleringsområde böra lämnas Kungl. Maj:t. Utskottet vill i anledning av motionen hänvisa till vad utskottet i anslutning till motionen I: 241 anfört i sitt utlåtande i fråga om propositionen nr 278 angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

A. att riksdagen må i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition för budgetåret 1941/42 under elfte huvudtiteln anvisa

dels till *Prisrabattering å matfett och mjölk* ett *reservationsanslag* av kronor 98 000 000,

dels ock till *Förmalningsersättningar* ett *förslagsanslag* av kronor 33 000 000;

B. att motionerna I: 242 samt II: 218 och II: 223 må, i den mån de icke kunna anses besvarade genom vad utskottet

här ovan anført och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Stockholm den 17 juni 1941.

På jordbruksutskottets vägnar:

L. TJÄLLGREN.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:

från f ö r s t a kammaren: herrar *Tjällgren, Granath, Gabrielsson, Alfred Andersson, Jacob Hansson, Mannerskantz, von Stockenström* och *Dahlström*; samt

från a n d r a kammaren: herrar *Andersson i Löbbo, Andersson i Tungelsta, Carlström, Mäler, Liedberg, Jacobson, Jonsson i Fjäle* och *Pettersson i Dahl*.
